

ЗАЛИШИЛИ СЛІД НА ЗЕМЛІ СЛОБОЖАНЩИНИ (І.Н та І.І.Каразіни)

Талановиті родини — талановиті у всьому. Підтвердженням цього може бути історія родювуду Каразіних, життя і діяльність представників якого невід'ємні від долі України. На землі Слобожанщини залишили яскравий слід і нащадки другої родинної гілки Каразіних — Іван Назарович та його син Іван Іванович. У їх долях — єдність роду, притаманні Каразіним любов до України, відданість справі життя.

Іван Назарович Каразін, брат засновника Харківського університету — Василя Назаровича Каразіна, народився в с.Основинці Богодухівського повіту Слобідсько-Української губернії у 1780 р. За родинною традицією став військовим, служив у лейб-гвардії Ізмайлівському полку. Згодом, вже підпоручиком, його було переведено до Київського гренадерського полку. У 1801 році він дістав відставку поручиком Катеринославського кірасирського полку і оселився у маєтку Основинцях, який одержав у спадок від батька. Тут він зайнявся сільським господарством.

Іван Назарович був освіченою людиною і патріотом рідного краю. Він підтримав зусилля брата по створенню Харківського університету. Одними з перших брати Каразіни внесли у комітет правління у справах університету свій внесок — 1000 карбованців.

Про авторитет поміщика І.Н.Каразіна свідчить той факт, що у 1818 році його було обрано Богодухівським повітовим предводителем дворянства, а з 1823 року до 1826 року він виконував обов'язки предводителя дворянства Слобідсько-Української губернії. Громадська робота Івана Назаровича була відзначена Золотою іменною медаллю Міністерства державного майна.

Характерною рисою Каразіних була любов до природи. Вони невтомно працювали; зробили чимало для збагачення флори Слобожанщини, вдосконалення українського садівництва, розповсюдження нових сортів плодових дерев, збільшення лісових насаджень. Відомо, що Василь Назарович у своїй садибі в с. Кручик заклавав чудовий парк, займався ґрунтовно лісо-

насадженням. Іван Назарович продовжив справу старшого брата. У батьківському маєтку він почав займатися дереворозведенням і акліматизацією іноземних дерев та чагарників. Захисні лісосмуги з декількох рядів хвойних та листвяних дерев, висаджені ним, сприяли перетворенню непридатних для землеробства ділянок у чудові ліси. У 1833 році у Богодухівському повіті ним було засіяно більш як 30 десятин землі дубом, березою, липою і сосною. Того ж року у Константиноградському повіті Полтавської губернії І.Н. Каразін купив під ліси 2000 десятин землі.

У 1831 році Товариство для заохочування лісового господарства за успішне розведення іноземних дерев різних порід «на пусторожних и неудобных землях» присудило І.Н.Каразіну золоту медаль. За згадкою сина, діяльність батька в цьому напрямку в 30-і роки ХІХ ст. висвітлювалась в журналі Міністерства державного майна.

На жаль, свідоцтв про особисте і родинне життя Івана Назаровича дуже мало. Г.П. Данилевський, біограф В.Н. Каразіна, залишив такі відомості про його брата: «Женився він (І.Н.) нещасно і після різних сімейних чвар помер у чаду» (1836 р.).

Розпочату батьком справу продовжив син — Іван Іванович Каразін. Народився він у 1834 році, за два роки до смерті батька. Дитинство його пройшло у Харкові, де він навчався у гімназії, жив у приватних пансіонах. Закінчивши Харківський університет, Іван Каразін повертається у батьківські Основинці. Тут, у відомому вже на той час дендропарку, закладеному батьком, він займається інтродукцією і акліматизацією екзотичних рослин.

І.І. Каразін вписав свою сторінку в історію Богодухівщини. У вересні 1865 року на зборах Богодухівського земства він обирається головою управи. Під керівництвом Івана Івановича управа енергійно взялась до роботи. Нею було складено багато проектів: про устрій лікарняної частини, про народну освіту, про дорожні і поштові

повинності у повіті. Ці проекти передбачали, що дворяни не ухилятимуться від податків на загальну земську користь заради всіх верств населення. Але дворянство, яке оберігало свою свободу і привілеї, виступило проти нововведень управи. Івана Івановича звинуватили у невгамованому лібералізмі і прагненні повалення встановленого урядом порядку (заміну натурального податку грошовим). Пропоновані проекти обговорювалися на земських зборах. І хоча більшість членів (міщани, купці, духовенство, селяни) підтримали І.І. Каразіна, проти нього була заведена судова справа. Вона тяглася майже три роки. Тільки у жовтні 1869 року 5-й департамент Урядового Сенату своїм вироком повністю виправдав бувшого голову Богодухівської земської управи (Голос — 1869 — № 133).

Невдачі не зупинили богодухівського поміщика. Людина ідеї і передовий господар, Іван Іванович більше 30 років переймався проблемою захисту сільського населення від пожеж. Жакливі картини пожежі у с.Писарівка, свідком якої він був, у Малинівці, де від пожежі згоріло 1000 критих соломою хат, розуміння цього лиха як справи державної спонукало його ініціювати заміну соломи іншим покрівельним незаймистим матеріалом, а саме — черепицею.

І.І. Каразін звертається до Богодухівського земства з пропозицією будівництва черепичних заводів у повіті. Не одержавши підтримки, він ретельно вивчає іноземний досвід і будує на свій кошт завод французької черепиці. Іван Іванович знаходить необхідну глину і робить перші черепиці своїми руками. Про все це згодом він розповідає у статті «До історії мого заводу», яку було опубліковано у газеті «Харьковские губернские ведомости» (1889 р.). Одна фраза цієї статті заслуговує на увагу і, мабуть, робить зрозумілими витоки судової справи проти І.І. Каразіна. Ось вона: «Ані за вихованням, ані за особистим смаком я не співчував порядком того часу».

У грудні 1900 р. він виступає на Харківських губернських зборах з промовою, щодо доцільності будівництва черепичних заводів в губернії. І харківські земці підтримали його. Збори поклали початок широкому розповсюдженню черепиці, прийнявши пропозиції Івана Івановича в питаннях допомоги земським кредитом і субсидуванням початкуючому виробнику для розвитку цієї справи. Але справа ця посувалася в губернії дуже повільно.

Занепокоений становищем, він звертається до Імператорського Всеросійського пожежного з'їзду (1902 р.) з проханням про клопотання перед Урядом з цього приводу. Він надсилає доповідь і обґрунтовані пропозиції, пов'язані з промисловим розвитком черепичної справи в державі. Розуміючи масштабність цієї роботи,

І.І. Каразін вважає за необхідне залучити до неї приватних підприємців, стимулюючи їх діяльність пільгами, гарантіями збуту продукції. До речі, всі шість пунктів, запропоновані ним, були включені в рішення Всеросійського пожежного з'їзду як спрямовані на захист населення від пожеж, збитки від яких рахувались сотнями мільйонів карбованців щорічно.

Про подальшу історію розвитку черепичної справи в Росії дізнаємося з Енциклопедичного словника Брокгауза і Ефрона (1903 р. т.38-с.553): «Заводы черепиц существуют в ряде губерний России...в т.ч. в Харьковской». Саме з ініціативи І.І. Каразіна черепиця як будівельний матеріал увійшла у побут не тільки Слобожанщини, а й багатьох губерній Росії.

І.І. Каразін користувався великим авторитетом серед земляків. Людина безперечної чесності, він тричі обирався членом Харківського відділення державного дворянського земельного банку. На цій посаді він приймав участь в оцінках дворянських маєтків, що подавались до застави. Але головною справою його життя було продовження започаткованої батьком науково-практичної роботи з акліматизації рослин у Краснокутському дендропарку.

І.І. Каразін помер в 1903 р., але творіння його рук ще довго приносили користь землякам. Лише у 1921 р. на засіданні волосної економради було прийняте рішення про ліквідацію колишнього маєтку Каразіних у Красному Куті і перевезення залишків будівель для устаткування агрохімічного пункту. Цим же рішенням залишки знищеного пожежею цегляно-черепичного заводу Каразіних було вирішено «употребить на устройство в Красном Куте каланчи, пожарных сараев, бани и прочее» (ДАХО Р-431, оп. 1, спр. 149, арк. 45).

Останні сліди рукотворної діяльності Каразіних на Слобожанщині зникли назавжди...

Серед наступних поколінь родовету І.І. Каразіна бачимо цікавих, непересічних особистостей.

Син І.І. Каразіна, Борис Іванович Каразін, народився у м. Краснокутську Харківської губернії у 1874 р. Закінчив ІІ Харківську гімназію і фізико-математичний факультет Харківського університету. На сторінках «Южнорусской сельскохозяйственной газеты» (1902, № 2 — с.10; №7 — с.12) зустрічаємо його публікації про новини в галузі сільського господарства у місті Мерефа. У 1913 році вийшла його книжка «Про організацію земськими касами хлібної торгівлі». Цілком вигогідно, що він, як і батько, був земським діячем або займався вивченням діяльності Харківського земства. Довгий час Б.І. Каразін служив у Посольстві Росії в Болгарії. Після революції 1917 року до Росії не повернувся. Подальша його доля нащадкам не відома.

Дочка І.І. Каразіна, Надія Іванівна Каразіна, як і батько, приймала участь у Першій півден-

но-російській виставці садівництва і рослинництва, яка проходила у Харкові у 1900 році. За наданий гербарій деревинних і чагарникових рослин вона одержала похвального листа Товариства акліматизації.

Дочка І.І. Каразіна, Олена Іванівна Каразіна (1887-1974), жила в Харкові, була лікарем-педіатром. Харківський університет поховав її на Залютинському цвинтарі міста.

Юлія Іванівна Каразіна (1889-1971), молодша дочка І.І. Каразіна, рано пішла з батьківського дому, займалась революційною діяльністю. Вчителювала і багато зробила для дослідження історії Краснокутського дендропарку. Їй належить нарис, присвячений цьому унікальному дендрарію, який висвітлює значний період його діяльності. Олена і Юлія Каразіни в свій час закінчили харківську жіночу гімназію Григорцевич і у 1907 році були зараховані сторонніми слухачками Харківського університету: Олена — на юридичний, Юлія — на філологічний факультети.

Про синів І.І. Каразіна, Івана і Владислава (помер 1942 р.), свідомо віднайти поки що не вдалось. З газети «Харьковские губернские ведомости» за 21 червня 1907 р. дізнаємось, що сини Івана Івановича Каразіна, Борис Іванович і Іван Іванович, були присутні на відкритті пам'ятника В.Н. Каразіну у Харкові і поклали вінок до його підніжжя.

Представниками єдиної гілки роду І.І. Каразіна безпосередньо по чоловічій лінії є нащадки його сина Владислава — носії прізвища Каразіних. Це Святослав Ігоревич і Володимир Ігоревич Каразіни. Вони живуть і працюють в Санкт-Петербурзі. Там також живуть їх мати — Віра Євгенівна Каразіна — і дочки Володимира Каразіна — Ольга і Ганна Каразіни.

Дочка Бориса Івановича Каразіна — Лідія Борисівна Каразіна (1903-1971) — родоначальниця великого змішаного родоводу, у якому багато прізвищ по жіночій і чоловічій лініям. Вона народилась в Основинцях Харківської губернії. Свого часу, після революції 1917 року, Лідію Борисівну не прийняли до Харківського університету тому, що вона... Каразіна. Розуміючи, що назав-

жди залишиться «класово чужою», Лідія Борисівна вирішила поїхати подальше від рідних місць — туди, де її прізвище не привертатиме увагу. Значна частина її життя пов'язана з Узбекистаном. Перед Великою Вітчизняною війною Лідія Борисівна Каразіна-Герашенко з сім'єю повернулася в Україну, до Києва.

Її син, Олег Аркадійович Герашенко (1925-1992) — видатний вчений в галузі теплофізики, член-кореспондент АН УРСР з 1976 р. — значну частину життя прожив у Києві. З 1973 по 1982 р.р. він очолював Інститут теплофізики АН УРСР. Був людиною надзвичайно обдарованою, шляхетною, з глибоким почуттям поваги до людини і відповідальності. На його долю випало багато випробувань, пов'язаних з правозахисною діяльністю сина-дисидента Ігоря Олеговича та його жінки Ірини Ратушинської.

Саме дочці Олега Аркадієвича Герашенко, Ларисі Олегівні Дешко, яка мешкає у Києві, зобов'язані ми наявністю генеалогії великої родини І.І. Каразіна. Вона багато робить для того, щоб у наш складний час зберегти все, що пов'язано з іменем засновника Харківського університету і діяльністю нащадків його брата, Івана Назаровича Каразіна. Багаторічні клопотання та захист Краснокутського дендропарку, збереження місць поховання своїх видатних предків — діячів української науки і культури, допомога Кручанській сільській школі, важка дослідницька робота в архівах і бібліотеках, надання допомоги дослідникам життя і діяльності В.Н. Каразіна, численні публікації — все це суттєвий внесок у сучасне каразінознавство.

Зараз у Харківському національному університеті, який відтепер носить ім'я її видатного предка, Василя Назаровича Каразіна, навчається Ліда (Лідія Остапівна) Каразіна. Вона — спадкоємиця у дев'ятому коліні роду Караджі — Каразіних, представниця роду Герашенків — студентка 4 курсу факультету психології, з почуттям гордості гідно представляє свій родовід. Нещодавно у неї народився син — Олег Каразін.

Життя продовжується. Каразіни живуть на землі. І хай цьому славному роду не буде переводу!

